

Het molenaarsgeslacht Klatter te Oude Pekela

Tijdens de in oktober 2005 in het gebouw van de Groninger archieven gehouden “Dag van de Groninger geschiedenis”, waaraan ook het Groninger molenarchief deelnam, attendeerde de heer Westers ons op een reeks stukken die hij (en daarmee het archief van het Kapiteinshuis Pekela) al jaren in zijn bezit heeft en die afkomstig zijn van de uit Oude Pekela afkomstige molenaarsfamilie Klatter.

De heer Drs. A. Westers heeft in 1989 de Stichting Westers opgericht, met o.a. als doel het door hem aangekochte Kapiteinshuis te Nieuwe Pekela in stand te houden en te beheren. Vervolgens heeft hij het huis laten restaureren en het is nu een officieel erkend museum.

De stichting verzamelt voorwerpen die betrekking hebben op de geschiedenis van Oude en Nieuwe Pekela.

Tot haar verzameling behoort een collectie van 42 handgeschreven administratieve documenten en bescheiden, in hoofdzaak met betrekking tot de molenaarsfamilie Klatter te Oude Pekela. Het archiefje bevat stukken uit de periode 1703-1841. Vele dateren uit de Franse tijd; een enkele begint met: “Vrijheid, Gelijkheid, Broederschap” en een enkel stuk is in het Frans. Er zijn koopakten, kwitanties, hypothecaire inschrijvingen, schuldbekentenissen, contracten, akten van scheiding, extracten, verklaringen, opzeggingen, etc.

Aangezien ik geboren ben achter *Kosters molen* te Oude Pekela, ook bekend onder de naam *De Klatter*, en de geschiedenis van deze molen mij al jaren bezig hield, nam ik contact op met de heer Westers, teneinde te bespreken hoe dit archief van de familie Klatter ontsloten zou kunnen worden. Het gesprek dat ik daarover met de heer Westers voerde verliep in goede harmonie en leidde ertoe dat ik de stukken tijdelijk meekreeg, zodat ik ze zou kunnen doornemen, fotograferen en vervolgens transcriberen.

Als eerste maakte ik een index van het archief, zodat er een duidelijk beeld ontstond welke stukken het betrof en in welke tijdsperiode zij waren vervaardigd. Vervolgens fotografeerde ik alle stukken, zodat er uiteindelijk 200 digitale bestanden ontstonden. De originele documenten bracht ik daarop weer terug naar de eigenaar.

Hierna brak een lange periode aan waarin ik alle documenten transcribeerde, oftewel ik typte de veelal handgeschreven teksten letterlijk over.

Enige documenten zijn (nog) niet direct met de familie Klatter in verband te brengen. In een op perkament geschreven akte van 2 maart 1758, die voorzien is van een aanhangend, incompleet waszegel van de stad Groningen, wordt de verkoop door Pieter Klinkert aan Harmannus Haiko van der Veen van een huis en boekweitemolen, gelegen aan de Nieuwe Boteringestraat te Groningen, beschreven.

Een handgeschreven kopie van de door het Vertegenwoordigend Lichaam te Den Haag op 24 December 1798, ‘het vierde Jaar der Bataavsche vrieheid’, uitgegane publicatie van algemene aard betreft de opheffing der gilden. Een gilde van molenaars, zoals die eeuwenlang in de stad Groningen bestond, is er in de provincie, dus ook in Oude Pekela, nooit geweest. Klatter zal een dergelijke publicatie voor kennisgeving hebben aangenomen.

De overige stukken hebben alle betrekking op de familie Klatter en/of de molens te Pekela.

Een document van bijzonder belang behelst twee ‘extracten’ (uittreksels) uit het Resolutieboek der Stad Groningen en wel van 21 oktober 1637 en 13 oktober 1703, waarin drie besluiten worden beschreven, waaronder de octrooiaanvraag van een molen. Als eerste besluiten de ‘H. Heren Borgemesteren ende raad’ op een request van Feike Alles Klok, dat in dat jaar (1637) ‘voort gevaren wierde met het maken der weg bij langs de Pekel’.

Het derde besluit is ten behoeve van Jan Peters ter Munte, die verzoekt ‘een meulen te mogen zetten, met conditiën dat hij zijn woninge en tuintien zal vrij mogen gebruiken’. Hierover wordt

besloten hem ‘eenige Vrieheid van wind en grond’ te verlenen (hem toestemming te geven een windmolen te laten bouwen), voor een termijn van vijftien jaar ‘zonder betaling van eenig windgelt ofte grond pagt’. Het betreft de bouw van de eerste molen in de nog jonge kolonie Pekela.

Door het transcriberen van alle documenten verkreeg ik een goed inzicht in de strekking van de gegevens. Teneinde echter niet alleen over droge ambtelijke gegevens te beschikken, ging ik ook op zoek naar genealogische gegevens en verrichtte ik aanvullend onderzoek in het RHC Groninger Archieven te Groningen, het Groninger Molenarchief te Veele en raadpleegde ik enige bronnen via het internet.

Uit al deze gegevens blijkt dat het geslacht Klatter afkomstig is uit Stedum en in de periode 1765-1781 eigenaar was van de beide standerdmolens te Appingedam. In 1782 werd zij eigenaar van de beide roggemolens te Oude en Nieuwe Pekela, met de bijbehorende rosmolens en het recht op het zetten van een pelmolen te Oude Pekela. Een jaar later werd de molen te Nieuwe Pekela gekocht door ‘Jan Hindrik Klatter en Geesje Harms Koster Ehelieden’. Deze molen zou later overgaan naar het molenaarsgeslacht Koster.

In 1785 werd de pelmolen te Oude Pekela gebouwd, die in 1849 afbrandde en werd opgevolgd door de nu nog aanwezige molen *De Onrust*.

In 1799 werd de oude standerdmolen te Oude Pekela afgebroken en liet Jan Teunis Klatter een nieuwe korenmolen aan de Veendijk bouwen. In 1849 raakte deze molen in brand en was ook oorzaak van het afbranden van de pelmolen, alsmede van een boerderij aan de oude Winschoterweg. De korenmolen werd niet herbouwd.

In 1817 lieten Wibrandus Kranenburg en Grietje H. Hut een pelmolen aan de Scholtenswijk bouwen. Deze molen zou later bekend worden onder drie namen en wel *Zeldenrust*, *De Klatter* en *Kosters molen*. De tweede naam is echter onjuist, aangezien deze molen nooit in het bezit van de familie Klatter is geweest.

Het opmerkelijke feit deed zich nu voor dat binnen een afstand van ongeveer één kilometer, drie molens in het centrum van Oude Pekela te vinden waren, alle aan de noordzijde van het Pekelderdiep gebouwd. De drie molens zijn terug te vinden op de in 1822 opgemaakte kadastrale minuutplan van de voormalige gemeente Oude Pekela, in sectie A, 2° blad.

Ook deze molen ging door brand verloren en wel op 4 november 1938.

Dat de familie Klatter vermogend was blijkt niet alleen uit de verschillende documenten, waarin leningen aan derden worden beschreven, of uit de, op een ‘vodje papier’ bijgehouden betalingen, van de diverse verhuurde huizen, waarvan enkele aan de Veendijk stonden, maar vooral uit de inventarislijsten, die na een overlijden, van de nalatenschap werden opgemaakt.

Verschillende leden van de familie Klatter bekleedden naast het molenaarsschap diverse maatschappelijke functies te Oude Pekela, zoals zetter, gemeenteraadslid, diaken van de Ned. Hervormde gemeente en lid van het Burgerlijk Armbestuur.

Het uitgebreide artikel met 6 illustraties op 10 pagina’s A4, dat ik heb kunnen samenstellen over het molenaarsgeslacht Klatter, hun molens en hun bezittingen, alsmede een genealogisch overzicht, is te lezen in het “Jaarverslag 2007” van het Kapiteinshuis Pekela/Stichting Westers. Het is te bestellen op het adres Ds. S. Tjadenstraat, C 95/96, 9663 RD Nieuwe Pekela of via de heer A. Schrik, telefoon 0597 64 59 05.

B. D. Poppen

Deze pagina is onderdeel van de molenhomepage van B. D. Poppen.

<http://www.inter.nl.net/hcc/B.Poppen>